

NICOLAE IONESCU ȘI CONTEMPORANII SĂI

Nicolae Ionescu (1820-1905) este cunoscut în istoriografie secvențial și incomplet, numele său fiind asociat exclusiv statutului de lider al Frapecțiunii Libere și Independente. Reconstituirea firului cronologic al vieții lui nu este un demers facil, ba mai mult există încă numeroase secvențe cronologice ce nu pot fi redade decât parțial, în lipsa unor surse care să ofere informațiile necesare.

Nicolae Ionescu apare în postura veșnicului nemulțumit, a insului ce nu poate fi un om al timpurilor sale. La 1857, muntenii cereau un principe străin, el dorea unul pământean. Era adeptul unei politici de neutralitate și ar fi dorit ca Principatele Române să fie precum „Belgia și Svizzera”. Profund admirator al modelului englez, părea prea puțin impresionat de modelul francez, deși a petrecut ani buni la Paris.

Singurele descrieri despre primii ani din viața lui Nicolae Ionescu aparțin fratelui său, Ion Ionescu de la Brad¹, dar acestea se mărginesc la a nara evenimente din copilărie ce nu pot oferi informații asupra raporturilor existente între cei doi frați. De altfel, informațiile despre copilăria și primii ani de școală ai lui Nicolae Ionescu sunt limitate.

A.D. Xenopol îl identifică pe Nicolae Ionescu ca fiind elev, și ulterior absolvent, al Academiei Mihăilene fără a oferi informații suplimentare asupra modului în care acesta a relaționat cu colegii sau profesorii săi².

După absolvirea cursurilor Academiei Mihăilene, Nicolae Ionescu pleacă la Paris pentru a studia Dreptul. Despre perioada petrecută acolo se știu foarte puține, dar cert este că acesta nu a reușit să obțină o diplomă care să-i certifice studiile urmate³. Dacă pe plan intelectual, activitatea sa din capitala Franței nu iese cu nimic în evidență, acesta se implică în acțiunile tinerilor studenți români aflați la studii.

Odată ajuns la Paris, Nicolae Ionescu apelează la Anastasie Fătu pentru a-l prezenta celorlalți români prezenți aici: „[...] de a binevoi dumneata să recomanzi Junimei Române [...], pe junele Ionesco, care sosind ieri seară aici, este în cea mai

¹ Vezi Ioan Ionescu (de la Brad), *Vieța mea de mine însumi*, Iași, Tipografia „H. Goldner”, 1889 și G. Bogdan-Duică, *Vieța și opera întâiului țărănist român*, Craiova, Editura „Ramuri”, 1921.

² Cf. A.D. Xenopol, *Istoria partidelor politice în România-de la origini până la 1866*, ediție îngrijită de Constantin Schifirnet, București, Editura Albatros, 2005, p. 217.

³ În momentul în care devine profesor de istorie critică universală la Universitatea din Iași, singurele diplome care îi certifică pregătirea profesională sunt cele emise de „instituțiile naționale”.

mare nerăbdare de a da sărutările de bună venire, cuvinite compatrioților săi"⁴.

Membru al „Societății Studenților Români de la Paris”⁵, Nicolae Ionescu lua parte periodic la întrunirile ei. Activitatea societății apare reliefată și în mărturisirile lui Alecu Russo. Acesta își amintea că în fiecare sâmbătă seara, la Biblioteca Română din Paris, se adunau tinerii români care discutau despre starea țării și despre planurile lor pentru momentul în care se vor întoarce de la studii. Scopul studenților români din Paris era, după spusele lui Russo, unul cât se poate de important deoarece: „n-am venit să învățăm numai a vorbi franțuzește ca un franțuz, ci a lua numai ideile și lucrurile bune a unei nații atât de luminată și slobodă”⁶.

În momentul izbucnirii revoluției din Franța, din februarie 1848, Nicolae Ionescu se afla la Paris. Impactul pe care mișcarea franceză l-a avut asupra lui poate fi dedus din surse indirecte. Scrisorile trimise de către Alecu Kogălniceanu tatălui său, Ilie Kogălniceanu, sunt relevante pentru a exprima starea de spirit pe care studenții români ce se aflau la Paris, în acele momente, o împărtășeau.

Ca urmare a evenimentelor petrecute în Paris, Alecu Kogălniceanu și-a anunțat tatăl că „mulți moldoveni și parte din tineri se întorc la sfârșitul lunii în țară”⁷. Printre acești moldoveni se afla, cel mai probabil, și Nicolae Ionescu, care în luna martie a încercat să intre în Moldova, dar fără succes.

După cum desfășurarea ulterioară a evenimentelor a demonstrat-o, Nicolae Ionescu s-a aflat în atenția autorităților din Moldova și Transilvania pe toată durata șederii sale în aceste regiuni⁸. În încercarea sa de a ajunge în Moldova prin pasul Oituz, Nicolae Ionescu va eșua, drumul său oprindu-se în localitatea Grozăvești. Episodul este relatat pe larg de către Gheorghe Sion în memoriile sale.

Ajunși la cârciuma din satul Grozăvești, unui grup de tineri, din care făcea parte și Nicolae Ionescu, a fost oprit și i s-a interzis intrarea în Moldova, deși în fapt,

⁴ Nicolae Ionescu către Anastasie Fătu, 18 august 1846, Paris, în Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională (1834-1849)*, București, Editura Academiei R.S.R., 1967, pp. 287-288.

⁵ Numele lui Nicolae Ionescu apare în corespondența dintre C.A. Rosetti către Dumitru Brătianu din aprilie 1846 (publicată de către Alexandru Cretzianu în *Din arhiva lui Dumitru Brătianu*, Imprimeriile Independența, 1933) precum și în numeroase tabele de subscripți ai acestei societăți. În acest sens, vezi *Anul 1848 în acte și documente*, tom I, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Gobl”, 1902.

⁶ Dan Berindei, *Revoluția de la 1848 din Franța și tinerii români aflați la Paris*, în *Revista Istorică Română*, XV (1945), p. 176.

⁷ Alecu Kogălniceanu către Ilie Kogălniceanu, 29 februarie (9 martie) 1848, în *Floarea darurilor*, București, nr. 30/1907, p. 486.

⁸ Referitor la drumul urmat de Nicolae Ionescu pentru a ajunge de la Paris în Moldova, vezi Paul Păltănea, *Viața lui Costache Negri*, Iași, Editura Junimea, 1985, pp. 91-93, precum și circularele trimise de către hatmanul Dimitrie Sturza comandanților trecătorii Oituz, în *Anul 1848 în Principatele Române*, tom I, pp. 182, 304, 351-358.

tinerii erau deja pe teritoriul mai sus amintit. Nicolae Ionescu a insistat să pătrundă „pe pământul părinților mei”, moment în care grănicerul a asmuțit localnicii asupra lui și a celor trei cu care călătorea, adresându-le apelativul de „hoți”⁹.

Se pare că ostilitatea celor din sat a continuat, deoarece tinerii au fost nevoiți să o ia la fugă spre pădurea din apropiere. Ionescu îi relatează ulterior lui Sion că a petrecut împreună cu ceilalți trei tovarăși de drum aproximativ cinci zile în pădure. În tot acest timp, tinerii au fost nevoiți să îndure foamea și frigul: „Cu toate că era în luna lui aprilie, nopțile erau umedoase și reci; își poate închipui cineva cât avură a suferi acești juni, deprinși cu o creștere delicată”¹⁰.

Salvarea lor a venit în momentul în care au fost găsiți de către un soldat austriac care i-a îndreptat spre cel mai apropiat sat de unde au putut pleca spre Brașov. În timp ce, ceilalți trei tovarăși de drum (Mălinescu, Leca și Chinezu) aveau suficienți bani pentru a se întoarce la Paris, Nicolae Ionescu a fost nevoit să rămână în Brașov¹¹.

Dinspre Brașov, Nicolae Ionescu se va îndrepta spre Sibiu, și ulterior spre Blaj unde îl va cunoaște pe Simion Bărnuțiu, cel ce avea să îi devină mai târziu mentor. După episodul transilvănean, drumul lui Nicolae Ionescu va trece prin Muntenia.

La 11/23 iunie, Nicolae Ionescu îi descria lui Gheorghe Nica, cu care se întâlnește la Brașov, situația existentă în Câmpina în momentul declanșării revoluției din Țara Românească: „Steagul albastru, galbin, roșu s-au preumblat astăzi drept triumf pe ulița Câmpinei [...], patria în ciasul de nevoie și de durere găsisse doar pe tineri găsiră gata numai pre tinerime. Bătrânii au ajutat cu nepăsarea lor”¹².

După eșecul mișcării din 1848, Nicolae Ionescu se întoarce la Paris, unde își va relua o parte din relațiile stabilite în perioada studenției. Activitatea lui Nicolae Ionescu din intervalul 1848-1860 cunoaște două etape importante: cea imediată anului 1848, când acesta păstrează relații apropiate cu exilații munteni din Paris, iar cea de-a doua face trimitere la activitatea sa de la Bruxelles.

În această perioadă, Nicolae Ionescu întreține o vie corespondență cu Gheorghe Sion, D.A. Sturdza, Mihail Kogălniceanu, A.G. Golescu sau C.A. Rosetti. Scrisorile lui Ionescu către Sion scot în evidență raporturile strânse de amicitie existente între cei doi. Acesta din urmă a încercat, pe tot parcursul anilor petrecuți de Ionescu în străinătate, să-l țină la curent cu situația existentă în țară, să-l ajute cu

⁹ G. Sion, *Suvenire contimpurane*, București, Editura Mentor, 2000, p. 234.

¹⁰ *Ibidem*, p. 235

¹¹ *Ibidem*.

¹² Nicolae Ionescu către Gheorghe Nica, 11/23 iunie 1848, Câmpina, în Ion Colan, *Casina Română 1835-1935*, Brașov, Institutul de Arte Grafice „Astra”, Brașov, p. 26.

sfaturi și nu de puține ori chiar cu bani.

Confruntat cu o părăsire a Parisului de către majoritatea celor aflați acolo: „acum toți ai noștri cu care am plecat din Bucovina toți se depărtează de Franția”, Ionescu își conștientiza rolul pe care l-ar putea juca în îndeplinirea obiectivelor emigrației românești când își afirma rolul secundar: „rămânem deci numai noi restul din al doilea rând, noi care ne mai învârtim împrejurul școlilor”¹³. Cu toate acestea, Sion nu ezită să-l încurajeze, considerând că prezența sa la Paris nu poate fi decât una benefică.

Ionescu s-a îmbolnăvit destul de serios la începutul lunii septembrie, dar a decis să rămână totuși la Paris, deși suferea de dureri de stomac și friguri, și se temea constant din cauza epidemiei de holeră care cuprinsese o parte a orașului. Sion i-a sărit în ajutor și a decis să îi trimită bani pentru a-și putea prelungi șederea la Paris și pentru a-și trata boala¹⁴.

Dacă relația lui Nicolae Ionescu cu Gheorghe Sion poate fi descrisă ca una de natură cordială, în ceea ce privește raporturile cu Ion Heliade Rădulescu, lucrurile au stat cu totul altfel. Totul a pornit, în accepțiunea lui Ionescu, din momentul semnării Convenției de la Balta-Liman, un act considerat a fi un eșec al diplomației rusești: „un act de pură vanitate, fără nicio putere și fără niciun prestigiu și fără cea mai puțină folosință pentru mântuirea ei”. După semnarea convenției, între tinerii aflați la Paris a apărut ideea semnării unui protest oficial la adresa Imperiului Otoman. Și aici a intervenit atitudinea negativă a lui Heliade¹⁵.

Fiind prezent la discuțiile referitoare la semnarea unui posibil protest, Heliade „a susținut că este rea ideea de a protesta, și s-a socotit întru înțelepciunea lui că era mai bine [...] să învinovățească pe unii dintre cei mai tineri dintre colegii săi la guvernare precum că aceia ar fi fost în țară trădători”¹⁶.

Indignarea lui Ionescu a crescut proporțional cu radicalizarea acuzelor aduse de Heliade. Raportându-ne la ceea ce relatează Ionescu, Heliade afirma că „numărul trădătorilor s-a tot înmulțit mereu și că toți aceia care nu sunt cu turcii sunt cu țarul”¹⁷. Dacă tonul abordat în scrisoarea către D.A. Sturza era unul acid, o cu totul altă atitudine se remarcă în corespondența cu Sion, căruia îi mărturisea despre Heliade că: „nu simt trebuința de a-l derăpâna din pedestalul unde soarta

¹³ Nicolae Ionescu către Gheorghe Sion, 6 aprilie 1849, Paris, în Ștefan Meteș, *Din relațiile și corespondența poetului Gheorghe Sion cu contemporanii săi*, Cluj, Tipografia „Pallas”, pp. 74-75.

¹⁴ Nicolae Ionescu către Gheorghe Sion, 10 septembrie 1849, Paris, în *Ibidem*, p. 81.

¹⁵ Nicolae Ionescu către D.A. Sturza, 6 iunie 1851, în Biblioteca Academiei Române (BAR), fond *D.A. Sturza*, S 67(8).

¹⁶ *Ibidem*. Atacul era îndreptat în principal asupra lui Ion C. Brătianu și C.A. Rosetti.

¹⁷ *Ibidem*.

revoluției l-a suit”¹⁸.

Nicolae Ionescu trăia în această perioadă sentimentul inutilității, al lipsei unui scop precis. Parisul, orașul marilor idealuri de acum câțiva ani, se transformase într-un loc al apatiei sufletești: „Atmosfera Parisului pare că este într-un <calme plat>, care usucă și istovește inima dorințelor noastre. De nimic nu mă tem atâta ca de o amorteală cumplită care duce la cea mai de pe urmă imposibilitate, la nimicimea sufletească”¹⁹.

În 1855, Nicolae Ionescu colabora cu trei publicații importante din Iași: *România literară*, redactată de Vasile Alecsandri (pentru care scria *Chronica Politică*); *Steaua Dunării*, redactată de Mihail Kogălniceanu, și *Zimbrul*, care a reapărut în același an. În 1856, el este însărcinat de către partida națională să redacteze la Bruxelles, jurnalul *L’etoile du Danube*, înființat spre a susține cauza românească în străinătate²⁰.

Printre primii care l-au felicitat pe Nicolae Ionescu pentru activitatea sa de la Bruxelles, a fost C.A. Rosetti. Acesta din urmă îi reamintea că: „în postul în care ești, ai o răspundere morală: lumea va osândi sau va aplauda pe Ionescu”²¹. El recunoștea că lipsa fondurilor era o problemă majoră, dar își exprima dorința ca Nicolae Ionescu să poată trece peste acest neajuns și să facă din *L’etoile du Danube* o publicație mai bine scrisă decât cele franceze, o publicație citată de celelalte jurnale, o autoritate în presa europeană²².

Activitatea lui Nicolae Ionescu în funcția de redactor al acestei publicații a fost apreciată de către contemporani. Cu toate acestea, relația cu Mihail Kogălniceanu, principalul său colaborator din țară, a cunoscut sușuri și coborâșuri. Corespondența dintre ei abundă în detalii privind anumite considerente financiare și tehnice. Într-o scrisoare din 30 ianuarie 1857, Ionescu le cerea celor doi colaboratori din țară, lui Kogălniceanu și Mălinescu, mai multe fonduri deoarece „având mai multe mijloace, aș face ce știu eu că e mai bine și lucrul ar merge strună”²³.

Ionescu nu va primi fondurile cerute și, ca urmare, îi va comunica lui D.A.

¹⁸ Nicolae Ionescu către Gheorghe Sion, 13 octombrie 1851, în Meteș, *Din relațiile*, p. 100.

¹⁹ Nicolae Ionescu către A.G. Golescu, 2 martie 1852, Paris, în Cornelia Bodea, *Corespondență inedită privind activitatea lui N. Bălcescu în anii 1851-1852*, în *Studii. Revistă de Istorie*, IV/1956, p. 143.

²⁰ D. Onciul, *Epocele istoriei române și împărțirea ei*, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Gobl”, 1906, p. 4.

²¹ C.A. Rosetti către Nicolae Ionescu, 1856, în C.A. Rosetti, *Corespondență*, ediție îngrijită de Marin Bucur, București, Editura Minerva, 1980, p. 284.

²² *Ibidem*, p. 285.

²³ Nicolae Ionescu către Mihail Kogălniceanu, 30 ianuarie 1857, Bruxelles, în BAR, fond *Mihail Kogălniceanu*, S 73 (7).

Sturza că a decis să se retragă de la conducerea gazetei și că nu va suporta acuzele ce i le aducea Kogălniceanu de a fi cheltuit fără folos banii ce i s-au încredințat. Acesta își continua argumentația precizând că a primit de trei ori bani de când se afla la Bruxelles, de două ori de la destinatarul scrisorii, și o dată de la Iancu Alecsandri. Concluzia la care Ionescu ajunge era că „eu nu sunt plecat a fi în simbria nimănu”²⁴. Este de presupus că Ionescu s-a împăcat cu Mihail Kogălniceanu deoarece în următoarea scrisoare pe care i-o adresează nu se mai aduce în discuție problema financiară.

Traseul său din momentul încetării apariției publicației *L'etoile du Danube*²⁵ și până în 1860, când este rugat să devină profesor de istorie universală la nou înființata Universitate din Iași, nu a putut fi identificat. Este de presupus că, în această perioadă, Nicolae Ionescu și-a continuat activitatea de susținere a cauzei românești și a necesității unirii celor două Principate în contra partidei separatiste din Moldova.

În funcția de profesor al Universității din Iași, Nicolae Ionescu a activat începând cu anul 1860 și până în 1891. În ceea ce privește maniera în care activitatea lui Nicolae Ionescu ca profesor și ca istoric au fost percepute de către contemporanii săi, părerile sunt împărțite. Într-un articol apărut în anul morții sale, se spun următoarele: „încercările sale istorice au fost puține la număr, n-au putut străbate la public și nici rămâne în literatura noastră istorică”²⁶.

Unul din marile talente ale lui Nicolae Ionescu, recunoscut fără echivoc, era talentul oratoric. Nicolae Iorga afirmă că, pentru Ionescu „tăcerea era moartea, căci Universitatea, știința, studiile istorice, de care trebuia să-l lege catedra lui, acestea nu-l puteau stăpâni niciodată”²⁷.

Iorga, care i-a fost student între anii 1889-1891, îi descria cursurile de o manieră nu tocmai măgulitoare: „marele orator era mai mereu obosit; ajuns din urmă de vârsta sa, venea destul de rar pe la cursuri, iar noi având un spirit sobru și pozitiv, format prin numeroase lecturi, nu ne satisfăceau cele trei cursuri care le ținea pe an, și cu atât mai puțin maniera în care le ținea”²⁸.

Dimitrie Onciul încearcă să scuze superficialitatea de care Nicolae Ionescu

²⁴ Nicolae Ionescu către D.A. Sturza, 4 februarie 1857, Bruxelles, în BAR, *D.A. Sturza*, S 67 (15).

²⁵ Publicația *L'etoile du Danube* a apărut bisăptămânal la Bruxelles, de la 4 decembrie 1856 la 1 mai 1858, perioadă care a coincis cu suspendarea ziarului *Steaua Dunării* (11 septembrie 1856-1 noiembrie 1858).

²⁶ A. Costin, *Nicolae Ionescu*, în *Literatura și Arta Română*, București, IX, nr. 1/1905, p. 67.

²⁷ N. Iorga, *Oameni cari au fost*, vol. I, ediție îngrijită de Ion Roman, București, Editura pentru Literatură, 1967, p. 87.

²⁸ Idem, *Opinions sincères. La vie intellectuelle des roumains en 1899*, Bucarest, Imprimerie de „L'Indépendance roumaine”, 1899, pp. 37-38

dădea dovadă uneori, considerând că acesta era mult prea preocupat de chestiunile politice ale vremii: „ca profesor de istorie, el a încălzit cu farmecul cuvântului său, tânăra generație. Dar preocupat de chestiunile politice de la ordinea zilei, profesorul Ionescu avea prea puțină tihnă pentru activitatea științifică”²⁹.

I.E. Torouțiu este mult mai tranșant în analiza raportului activitate politică - activitate științifică în cazul lui Ionescu: „[...] își neglija cu desăvârșire profesura [...]. Virtuozitatea verbală îi da însă curajul, puțin universitar, de a consulta adeseori pe studenți asupra subiectului despre care auditoriul, ar fi dorit să asculte ceva. Ascultătorii propuneau de obicei ca temă a conferinței revoluția franceză sau Napoleon, știind de altfel că, ori de unde ar fi pornit, abundentul vorbitor tot într-acolo îndrepta cursul retoricii sale”³⁰.

Un alt fost auditor, Alexandru Lapedatu, îl descria astfel: „Nicolae Ionescu avea un glas armonios și ademenitor, vorbea în perioade lungi, frumos stilizate și cu multă artă recitate. Stăpânit de puternice sentimente naționale, ca mai toți oamenii din generația Unirii, era mult apreciat și iubit, ca orator, de moldoveni”³¹.

Activitatea intelectuală a lui Nicolae Ionescu, atât cât a existat, s-a desfășurat concomitent cu activitatea sa politică, cu afirmarea Frațiunii Libere și Independente pe scena politică românească. Gruparea amintită anterior, al cărui lider nedeclarat era Nicolae Ionescu, s-a individualizat pe palierul politic prin o ideologie radicală, ce avea la bază trei componente principale: antidinasticismul, unionismul și antisemitismul³².

Datorită componentei vizibil antisemite a ideologiei fracționiste, Nicolae Ionescu a beneficiat de o imagine profund negativă în rândul membrilor comunității iudaice din spațiul românesc.

Adolphe Stern, intelectual evreu, contemporan cu Nicolae Ionescu, vorbea despre fracționiști ca fiind sursa principală a nenumăratelor abuzuri la care

²⁹ Onciul, *Epocele*, p. 4.

³⁰ I.E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. II, București, Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, 1932, pp. 169-170.

³¹ Al. Lapedatu, *Scrieri alese. Articole, cuvântări, amintiri*, ediție îngrijită de Ioan Opris, Cluj, Editura Dacia, 1985, pp. 135-136.

³² Pentru o privire generală asupra ideologiei fracționiste și a activității fracționiștilor pe scena politică, vezi Apostol Stan, *Grupări și curente politice în România între Unire și Independență*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979; Idem, *Liberalismul politic în România de la origini până la 1918*, București, Editura Enciclopedică, 1996; Paraschiva Căncea, *Viața politică din România în primul deceniu al independenței de stat*, București, Editura Științifică, 1974; *Istoria Parlamentului și a vieții parlamentare din România până la 1918*, coordonator Căncea Paraschiva, București, Editura Academiei, 1983; Vasile Russu, *Viața politică în România (1866-1871). De la domnia pământeană la Prințul Străin*, Iași, Editura Universității „Al.I. Cuza”, 2001.

populația evreiască din Iași a fost supusă. Sursa primordială a răului o constituia, în viziunea acestuia, gândirea incoerentă a lui Simion Bărnuțiu, care: „propovăduia un românism fanatic, pretinzând între alte bazaconii, că românii trebuie să se întoarcă la matca lor, la dreptul Romei barbare, și să urmeze față de străini regula: față de dușman, autoritate pe veci; dușmanul fiind neamțul și jidanul”³³.

De la mentorul lor, fracționiștii au preluat aceste concepții și au făcut tot posibilul de a le transpune în politica pe care au promovat-o: „De aici ura năprasnică și lupta ucenicilor pseudo-doctului maestru, luptă cu atât mai crâncenă cu cât ea provenea dintr-un dogmatism mistic și intransigent, lipsit de simțul realității”³⁴.

În conformitate cu publicația *Gazeta de Iași*, oportunistul a primat în fața convingerilor sincere. Chestiunea evreiască a fost exploatată cu scopul de a accede la putere și de a căpăta sprijinul unui segment de populație puternic fanatizat. Prezentarea chestiunii evreiești ca pe o datorie patriotică, nu era altceva, dacă este să dăm crezare autorului articolului citat, decât o posibilitate de a întretine anarhia: „scopurile preinșilor noștri patrioți (fracționiștii - n.n.) se rezumă în câteva cuvinte: producerea anarhiei, parvenirea la posturi grase și în fine răsturnarea principelui”³⁵.

Același punct de vedere este întâlnit și într-o broșură anonimă apărută la Paris, în anul 1869, și care tratează problema chestiunii evreiești în România. Autorul privește fracțiunea liberă și independentă ca pe un grup ce își recruta membrii din rândul celor ce activau în învățământul public și care aveau drept unic suport ideologic ura împotriva evreilor. Această hebreofobie, cum o numește autorul, nu provenea însă din convingeri personale, ci era exploatată în scop politic, pentru a le permite fracționiștilor să domine din punct de vedere politic zona Moldovei³⁶.

Despre programul fracționist, consulul francez la Iași, Delaporte, avea o părere cât se poate de proastă. Grupul deputaților moldoveni, cum îi numește el în corespondență, nu ar avea de fapt niciun program politic, singurul lucru care îi guverna ar fi fost dorința extrem de egoistă de a accede la putere: „egoismul și dăruirea lor de a câștiga putere nu are limite, sentimentele de onestitate și patriotism nu există. Atât timp cât își îndeplinesc obiectivele nu le pasă de nimic: nici că țărani trăiesc într-o mizerie cumplită, nici că justiția și administrația sunt corupte”³⁷.

³³ Adolphe Stern, *Din viața unui evreu-român*, vol. I, ediție îngrijită de Țicu Goldstein, București, Editura Hasefer, 2001, p. 35.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Gazeta de Iași*, Iași, an I, nr. 68, 26 octombrie 1867.

³⁶ *La question des israelites en Roumanie*, Paris, Librairie A. Franck, 1869, p. 6.

³⁷ Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), fond *Microfilme Franța*, r. 44, f. 9.

Ascensiunea fracționistă, implicit a lui Nicolae Ionescu, pe scena politică, este legată de alianța cu gruparea liberală munteană condusă de către Ion C. Brătianu³⁸. Dar, cu toate că inițial părea a fi o alianță de lungă durată, relația dintre cele două grupări a fost una destul de tensionată. Eșecul colaborării fracționiste cu liberalii, era văzut de Nicu Gane ca fiind un efect imediat al comportamentului fracționist: „Brătianu nu a dus casă bună cu dâșșii, din cauză că aveau ambiții și pretenții cu totul în disproporție cu valoarea capacității lor și cu contingentul numeric de care dispuneau”³⁹.

La rândul său, Brătianu era dezamăgit de colaborarea cu fracționistii și pune a eșecul ei pe seama individualismului lor; aceștia nu ar fi reușit să treacă peste interesele proprii în virtutea unei adevărate colaborări: „fracțiunea este tot ce a fost, are simțăminte egoiste și ne paralizează”⁴⁰.

Dacă relația fracționistilor, implicit a lui Nicolae Ionescu, cu liberalii a fost una fluctuantă, în ceea ce privește raporturile cu junimiștii, lucrurile au fost constante: cele două grupări s-au aflat într-o dispută permanentă, lucru care a afectat vizibil felul în care Nicolae Ionescu a fost perceput de către junimiști, în special de către Titu Maiorescu. Junimiștii au ajuns să îi catalogheze pe fracționisti, între care se afla și Nicolae Ionescu, ca fiind lipsiți de cultură. Panu relatează faptul că, în cercul junimist, fracționistii erau văzuți ca „ignoranți, foarte ignoranți. În materie de artă, estetică și literatură nu aveau aproape nicio cunoștință. Superioritatea junimiștilor era zdrobitoare din acest punct de vedere”⁴¹. Ideea sa era completată de Titu Maiorescu, care a fost mult mai dur în aprecieri „cei mai mulți dintre fracționisti pe lângă caietul lor de curs nu mai citeau decât poate <Tribuna> lui Ionescu și <Dreptul public al românilor> al lui Simion Bărnuțiu o carte ce impresionează prin lipsa totală de știință juridică”⁴².

³⁸ Referitor la motivele care au condus la alianța fracționistilor cu liberalii munteni, vezi *Notes sur la vie du roi Charles de Roumanie. Par un témoin oculaire*, tom I, București, Imprimerie de l'industrie roumaine; Radu Rosetti, *Amintiri din prima tinerețe*, București, Imprimeria Fundației Culturale „Principele Carol”, 1927; C. Gane, *P.P. Carp și locul său în istoria politică a țării*, vol. I, f.l., Editura Tipo Moldova, f.a.; Mihail Polihroniade, Alexandru-Christian Tell, *Domnia lui Carol I - 1866-1877*, vol. I, f.l., Editura Vreamea, 1937.

³⁹ N. Gane, *Amintiri (1848-1891)*, ediție îngrijită de Ion Șiadbei, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1941, p. 168.

⁴⁰ *Din corespondența familiei I. C. Brătianu 1859-1883*, vol. I, București, Imprimeriile Independența, 1933, p. 135.

⁴¹ G. Panu, *Amintiri de la „Junimea” din Iași*, ediție îngrijită de Z. Ornea, București, Editura Minerva, 1998, p. 19.

⁴² Titu Maiorescu, *Istoria politică a României sub domnia lui Carol I*, ediție îngrijită de Stelian Neagoe, București, Editura Humanitas, 1994, p. 35.

Petre Carp descria grupul fracționist ca fiind o grupare de profesori semidocti, tributari mentorului lor Simion Bărnuțiu, și care se puteau menține în atenția opiniei publice doar prin politica agresivă și nejustificată îndreptată împotriva străinilor în general, și a evreilor în particular⁴³.

Cu toate acestea, fracționistii aveau și niște atuuri importante, cum are putere Panu să recunoască: „Inferiori pe tărâm politic (junimiștii), unde fracționistii erau foarte tari”, „fracționistii erau foarte tari și aveau foarte multe simpatii printre alegători”⁴⁴.

Momentul culminant al confruntării celor două grupări s-a înregistrat cu ocazia procesului de imoralitate intentat lui Titu Maiorescu în 1864⁴⁵. Nicolae Ionescu a condus în tot acest timp o amplă campanie de denigrare a adversarului său, folosindu-se, în acest sens, de publicația sa *Tribuna Română*. Cu toate acestea, Maiorescu a reușit să își demonstreze nevinovăția, cel mai șifonat din toată această poveste ieșind chiar Nicolae Ionescu. De parcă pierderea procesului nu ar fi fost suficientă, după câteva luni „Grigore Cobălcescu surprinse pe soția sa⁴⁶, instigatoarea întregului scandal, în flagrant delict de adulter cu N. Ionescu la Sculeni, lângă Iași și obținut de îndată despărțirea”⁴⁷.

Consecințele acestui proces au fost unele pe termen lung pentru imaginea lui Nicolae Ionescu. Într-un articol din 1937, care prezintă o scurtă relatare a procesului, invidia lui Nicolae Ionescu la adresa lui Maiorescu era considerată singurul motiv care a dus la intentarea acestui proces: „Activitatea sa intensă, prietenii pe care le legă și ascensiunea politică făcură pe Nicolae Ionescu să prindă ură asupra lui Maiorescu și să caute orice prilej spre a-l ponegri”⁴⁸.

Trecând peste tonul prea puțin imparțial al articolului, este de remarcat faptul că Nicolae Ionescu era portretizat de autor ca fiind „cel mai de temut bărbat politic al vremii”⁴⁹.

Calomnia nejustificată nu era singurul păcat al fracțiunii, aceasta se făcea vinovată și de pervertirea studenților. Teoriile expuse de Bărnuțiu incitau: „se inculcă în mintea tinerilor o inimicție fantastică în direcția antidinastică; școlarii își

⁴³ Gane, *P.P. Carp*, p. 115.

⁴⁴ Panu, *Amintiri*, p. 20, 216.

⁴⁵ Lui Titu Maiorescu, profesor la Școala centrală numărul 5 din Iași, i s-a înscenat un scandal de imoralitate, fiind acuzat că ar fi avut o relație cu directoarea adjunctă a școlii.

⁴⁶ Eufrosina Cobălcescu, considerată instigatoarea scandalului, în încercarea ei de a deveni directoare a Școlii centrale din Iași.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 39.

⁴⁸ Mih. Popescu, *Procesele lui Titu Maiorescu*, în *Adevărul literar și artistic*, București, 1937.

⁴⁹ *Ibidem*.

maltratează conșcolarii de rit israelit⁵⁰. Nici fracționiștii nu se lăsau însă mai prejos: „duceau o campanie teribilă contra junimiștilor, pe care îi arătau alegătorilor și țării ca francmasoni, ca vânduți străinilor, ca dușmani ai religiei și ai țării”⁵¹.

Comentând aceste apelative cu care junimiștii erau calificați de către fracționiști, Iacob Negruzzi consideră că aceștia foloseau calomnierea deoarece era singurul lucru la care se pricepeau⁵².

Negruzzi a avut o perioadă în care nu-l privea într-o manieră atât de negativă pe Nicolae Ionescu. Întors în țară de la Berlin, unde își încheiase studiile, Iacob Negruzzi s-a hotărât să candideze pentru Catedra de Drept Comercial din cadrul Universității. În demersul său a beneficiat și de sprijinul lui Nicolae Ionescu. Acesta l-a propus pe Negruzzi pentru a ocupa acest post, iar propunerea sa a fost primită imediat de către rector. Jurnalul lui Negruzzi înregistrează următoarele cuvinte: „Nu-l voi uita mai ales pe domnul Ionescu, care a făcut propunerea”⁵³. Dar, relațiile dintre cei doi se vor deteriora ireparabil un an mai târziu, în contextul mai sus-amintitului proces. În paginile ziarului *Constituțiunea*, din a cărui comitet de redacție făcea parte, Iacob Negruzzi ducea o campanie activă de ridiculare a lui Nicolae Ionescu. Acesta, „alb ca omătul și nevinovat ca un prunc din fașă”, era acuzat că nu este capabil să fie un om de principii, ci un individ care face afirmații doar din interes: „cine striga mai tare contra înființării Universității din Iași? Nu oare oracolul de la Talpalari care este astăzi profesor de istorie la Universitate?”⁵⁴.

Cea mai faimoasă „creație” a lui Iacob Negruzzi va apărea însă patru ani mai târziu, în revista *Convorbiri literare*. „Electoralele”, căci așa se numea satira cu pricina, îl avea drept personaj principal pe Tiberiu Lehăescu, în fapt Nicolae Ionescu⁵⁵.

În satira lui Negruzzi, locul de desfășurare îl reprezenta Primăria, iar motivul, viitoarele alegeri electorale. După ce discuția fusese monopolizată de Părintele Smântână, Tiberiu Lehăescu cere cuvântul pentru a apăra tagma din care face parte, cea a profesorilor: „Civi români, jalnice lacrimi ah! Din ochii mei s-au scurs/ Auzind de la tribună în această adunare/ Liberă, independentă, că s-arunc-o imputare/ Așa crudă și nedreaptă, corpului de profesori,/ Corpului celui mai liber ce muncesc în sudori/ să vă învețe de mici încă copilașii fără dinți/ Cetățeni a fi odată

⁵⁰ Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare: cu priviri asupra dezvoltării politice a României sub domnia lui Carol I*, vol. I (1866-1876), București, Editura Librăriei Socec, 1897, pp. 76-77.

⁵¹ Panu, *Aminitiri*, p. 216.

⁵² Iacob Negruzzi, *Aminitiri de la „Junimea” din Iași*, București, Editura „Cartea Românească”, 1921, p. 239.

⁵³ Idem, *Jurnal*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1980, p. 268.

⁵⁴ *Constituționalul*, Iași, an I, nr. 7, 15 octombrie 1867.

⁵⁵ Cf. Panu, *Aminitiri*, p. 218.

liberi și independenți”⁵⁶.

Negruzzi nu încerca doar să critice influența ideilor fracționiste în școli, dar și trăsăturile individuale ale personajului Nicolae Ionescu care, sub apelativul de Tiberiu Lehăescu, se descria ca fiind: „sunt un om modest, nu caut înălțare și onori,/ La poporului putere mă adresez cu umilință [...], neștiut de nimeni-n lume, ascuns, plin de modestie,/ Cu greu îmi ieu cutezarea s-aspir la deputăție”⁵⁷.

Doctrina fracționistă, total neconformă cu ideile junimiștilor, suferea de asemenea o luare în derâdere. Astfel, Lehăescu, aflat la tribună, dorește să facă cunoscut audienței ceea ce el va realiza în caz că va primi onoarea de a fi ales deputat: „cu alte legi am să opresc/ de a mai viețui un singur din tot neamul jidovesc”, „deacolo în Adunare am să fac o lege nouă pentru descentralizare”, „apoi am să fac finanțe: împrumut și datorie [...] biruri n-o să mai plătim/ ci din contră recompense de la stat o să primim”⁵⁸.

După cum am afirmat și anterior, Nicolae Ionescu a fost o prezență constantă pe scena politică românească, în calitate sa de lider al Fracțiunii Libere și Independente, deținând numeroase mandate de deputat și senator. Apogeul carierei sale politice poate fi considerat însă ocuparea funcției de ministru al Afacerilor Străine în perioada iulie 1876 - aprilie 1877.

Mihail Polihroniade explică numirea lui Nicolae Ionescu în funcția de ministru de externe prin necesitatea guvernului de a avea reprezentanți populari din Moldova, dar care, „date fiind însușirile omului, părea foarte puțin nimerită în momentul gravelor complicațiuni externe”. Tot Polihroniade surprinde esențialul atunci când afirmă că „peste capul bietului Nicolae Ionescu sunt Domnul și cu Ion Brătianu”⁵⁹.

Ionescu era în favoarea păstrării unei stricte neutralități, a bunelor relații cu Imperiul Otoman, și a obținerii independenței pe cale exclusiv diplomatică. Această viziune nu corespundea întru totul cu cea a lui Brătianu. Prin urmare, inițiativele personale ale lui Nicolae Ionescu nu erau văzute cu ochi buni. Ionescu era perceput ca fiind un individ impulsiv, vag și lipsit de simțul realității, iar singurul lucru care îl împiedica pe Brătianu să facă o schimbare îl reprezenta grupul moldovenilor din Cameră⁶⁰.

Desfășurarea ulterioară a evenimentelor l-a determinat pe Nicolae Ionescu să își prezinte demisia din funcția deținută. Cu toate acestea, activitatea sa a fost

⁵⁶ *Convorbiri Literare*, Iași, an IV, nr. 24, 15 februarie 1871, p. 390.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 391.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ Polihroniade, Tell, *Domnia*, p. 326.

⁶⁰ ANIC, fond *Microfilme Anglia*, r. 103, f. 235.

apreciată de majoritatea contemporanilor săi. Despre perioada petrecută ca ministru de externe, Carol afirma că „dânsul era odinioară un adversar hotărât al unui principe străin, iar acum m-a servit cu credință, ca ministru, timp de nouă luni”⁶¹.

Dimitrie Onciul explică această raportare a lui Nicolae Ionescu la posibilitatea unei alianțe cu Rusia prin prisma crezului său politic și a experiențelor personale: „alianța cu Rusia nu se împăca cu simțămintele patriotului crescut în vremurile protectoratului rusesc, nici cu vederile și convingerile patriotului intransigent”⁶².

Edward Mansfield, consulul britanic la București, considera că Nicolae Ionescu a fost privit ca un ministru incapabil, dar că relațiile sale cu agenția consulară engleză au fost dintre cele mai bune. Deși de multe ori argumentele sale s-au dovedit nefondate, Ionescu a fost privit ca un adevărat diplomat și ca o persoană deschisă la sugestii⁶³.

Nicolae Ionescu a continuat să fie o prezență activă pe scena publică și după momentul demisiei sale din funcția de ministru al afacerilor străine, dar acesta a intrat în curând într-un oarecare con de umbră, ba mai mult, în ultimii ani din viață, imaginea i s-a degradat continuu. După revenirea în Partidul Național Liberal în 1890, activitatea politică a lui Nicolae Ionescu a fost practic inexistentă. A continuat de asemenea să fie membru al Academiei Române⁶⁴ până la moarte.

Nicolae Iorga critica aspru faptul că acesta continua să fie membru al Academiei Române la o vârstă atât de înaintată. Situația Academiei în 1899 era descrisă de Iorga într-o lumină extrem de nefavorabilă. El cerea o reformare imediată și renunțarea la unii din membrii ei care „nu au scris niciodată, care nu mai pot scrie, și alții a căror activitate științifică este regretabilă”. Nicolae Ionescu era încadrat în prima categorie⁶⁵.

În 1894, Alexandru Lapedatu, proaspăt absolvent de liceu, rememorează momentul în care l-a cunoscut pe Nicolae Ionescu. Participa la o întrunire publică în vederea alegerilor apropiate, când l-a auzit pe Ionescu ținând un discurs⁶⁶. Lapedatu relatează că Ionescu nu își pierduse absolut deloc talentul oratoric și de asemenea povestește momentul amuzant al cărui martor a fost cu această ocazie.

⁶¹ Carol I către Carol-Anton de Hohenzollern, 28 martie/9 aprilie 1877, în Carol I, *Cuvântări și scrisori*, tom I (1866-1877), București, Institutul de Arte Grafice „Carol Goebel”, 1909, p. 512.

⁶² Onciul, *Epocile*, p. 5.

⁶³ ANIC, *Microfilme Anglia*, r. 105, f. 113.

⁶⁴ Nicolae Ionescu se număra printre membrii fondatori ai Academiei Române, prin urmare era membru al acestei instituții din anul 1866.

⁶⁵ Iorga, *Opinions*, p. 25.

⁶⁶ Lapedatu, *Scrieri*, p. 135.

În timp ce își ținea discursul pe scena teatrului „Pastia”, Ionescu obișnuia să se plimbe pe scenă, trecând foarte aproape de deschizătura cuștii sufleurului: „cum era bătrân și nu prea vedea bine, un asistent de pe scenă i-a atras atenția să bage de seamă să nu cadă în cușcă”. Replica lui Ionescu a fost următoarea: „să nu ai nicio grijă, eu nu pot cădea decât în brațele ieșenilor mei iubiți”⁶⁷.

Constantin Argetoianu oferă o descriere aproximativ similară în ceea ce privește talentul oratoric al lui Nicolae Ionescu în ultimii ani ai vieții sale. Acesta a păstrat despre Ionescu următoarea amintire: „cel care ridica valuri de entuziasm, cel care trecea de cel mai mare orator al vremurilor (cine își mai aduce aminte de dânsul?) era Nicolae Ionescu, profesorul de la Iași. Îi curgeau vorbele dintre buze ca șiroaie de miere; cu fața lui senină de bătrân cumsecade înșira fără cea mai mică ezitare a cuvântului metaforă după metaforă și termina întotdeauna cu o perorație sublimă. Sala în delir, îl aclama cu frenezie”⁶⁸.

În ceea ce privește relațiile cu membrii familiei sale, se cunosc o serie de scrisori adresate de Nicolae Ionescu singurului său fiu, Eugen. Această corespondență oferă detalii interesante legate de omul Nicolae Ionescu în ultimii săi ani de viață. Dintr-o scrisoare de la finele anului 1893, starea lui Nicolae Ionescu era una extrem de proastă, el scriindu-i fiului său că „doresc să mor fiind în deplină cunoștință până în cea de pe urmă suflare”⁶⁹.

Ideea morții continuă să îl obsedeze pe Ionescu. Părea să accepte soarta cu resemnare, dar spunea că, înainte de a trece în neființă, mai are un lucru de realizat: „dacă voi fi până la cea din urmă suflare în întregimea facultăților mintale, voi inventaria ideile mele asupra istoriei neamului nostru românesc, apoi am să mă duc în pulbere cu voia bună”⁷⁰.

În 1895, Eugen Ionescu se îmbolnăvește grav, motiv de mare tristețe pentru tatăl acestuia. Matilda Poni îi scrie soțului ei, Petru Poni despre starea de spirit a lui Nicolae Ionescu „azi a fost bătrânul Ionescu la noi. Sărmanul a plâns toată vremea și mi-a povestit toată boala fiului său [...], bietul moș Neculai se duce. Așa nu poate să sufere un om la vârsta lui fără să moară”⁷¹.

În ultimii săi ani de viață, Ionescu a călătorit destul de mult. În 1895, Ionescu a vizitat Elveția și Austria, călătorie care o face pe Matilda Poni să afirme către soțul

⁶⁷ *Ibidem*, p. 136.

⁶⁸ Constantin Argetoianu, *Memorii pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, ediție îngrijită de Stelian Neagoe, vol. I-II, București, Editura Machiavelli, 2008, p. 144.

⁶⁹ Nicolae Ionescu către Eugen Ionescu, 28 decembrie 1893, în Gh. Burlacu, M. S. Rădulescu, *Ioneștii de la Brad. Studiu genealogic și istoric*, Bacău, Editura Tehnică Agricolă, 1992, p. 41.

⁷⁰ Nicolae Ionescu către Eugen Ionescu, 3 martie 1894, Montreaux, în *Ibidem*, p. 42.

⁷¹ Matilda Poni către Petru Poni, f.d, 1895, în Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale (DJIAN), fond *Familial Poni. Documente Poni*, doc. nr. 572.

ei: „mă mir cum nu i se urăște bătrânului (Nicolae Ionescu – n.n.) să steie așa derbedeu luni întregi”⁷².

Despre ultimele sale apariții pe scena parlamentară, I.E. Torouțju vorbește cu o sinceră compătimire: „Anii săi din urmă (ai lui Nicolae Ionescu – n.n.) au fost triști. Gârbov, cu barba albă și privirea obosită sub niște ochelari negri, trecea spre ședințele parlamentare cu un fel de sfială de lumină, întocmai ca păsările obișnuite cu întunericul”⁷³.

Torouțju considera că Nicolae Ionescu nu ar fi putut renunța niciodată la a face parte din Parlament, ținând cont de faptul că acolo își petrecuse mare parte a vieții. Dorința de a fi ascultat și a se contrazice cu ceilalți vorbitori a ajuns să stârnească zâmbete însă, în rândul celorlalți deputați: „cunoscând slăbiciunea bătrânului, deputații din legislatura liberală de la 1901-1904 își îngăduiau gluma tristă de a întrerupe mereu pe bătrân și a-l rătăci astfel în digresiuni care înveseleau auditoriul”⁷⁴.

Nicolae Ionescu moare la 24 ianuarie 1905. A fost o personalitate complexă și asta s-a văzut și din felul în care contemporanii săi au primit vestea morții sale. A fost o persoană ce și-a atras suficiente antipatii de-a lungul vieții sale, dar cei care au consemnat trecerea sa în neființă au avut tăria să recunoască importanța personalității sale pe scena publică românească timp de aproape 50 de ani.

Dimitrie Onciul, cel care a ocupat locul deținut de către Nicolae Ionescu ca membru al Academiei Române, îl descria ca fiind „înaintașul de fericită amintire, veteranul pe care-l jelim”. Octogenar fiind, Nicolae Ionescu nu a încetat să fie „pildă de patriotism și devotament pentru datoria noii generații a României contemporane”⁷⁵.

A. Costin este ceva mai dur în aprecieri, susținând că Nicolae Ionescu nu va rămâne în conștiința posterității decât prin activitatea sa parlamentară, și asta datorită talentului său oratoric și nu realizărilor concrete. Ionescu a fost membru al Academiei Române și profesor circa 30 de ani la Universitatea din Iași, dar activitatea lui în cadrul celor două instituții a fost una neînsemnată⁷⁶. Ca și orator politic, consideră Costin, Ionescu merita să fie apreciat: „a fost poate unicul dintre improvizatorii noștri parlamentari, ale cărui discursuri, reproduse de stenograf, se

⁷² Matilda Poni către Petru Poni, 1 august 1895, în DJIAN, fond *Poni. Mapa Matilda Poni*, doc. nr. 168.

⁷³ Torouțju, *Studii*, p. 169.

⁷⁴ *Ibidem*, pp. 169-170.

⁷⁵ Onciul, *Epocile*, p. 4.

⁷⁶ Costin, *Nicolae*, p. 67.

puteau citi fără să izbească gramatica și dicționarul”⁷⁷.

Costin îl considera pe Ionescu printre puținii parlamentari români care citeau presa străină și era la curent cu ce se întâmpla în Vest. Dar lui Ionescu i se imputa faptul că admirația sa fără limite pentru modelul englez nu i-a mai putut permite să fie obiectiv⁷⁸.

A existat un segment al locuitorilor din România pentru care Nicolae Ionescu a reprezentat o personalitate de tristă amintire, și vorbim aici, desigur, de populația evreiască. Adolph Stern, memorialist evreu, îl descria pe Ionescu de o manieră nu tocmai măgulitoare, ca fiind „scund, cu capul între umeri, cu ochii mici sclipind prin ochelarii încălecați pe nas, cu rânjetul larg pe buze, era treierător de fraze goale, care cu glas dulceag, scotea vorbe înflorite și goale ca bulbucile de apă”⁷⁹.

Un caz interesant este cel al lui George Panu, a cărui relație cu Nicolae Ionescu a cunoscut numeroase fluctuații. Atunci când a fost nevoit să facă o descriere a personalității lui Ionescu, Panu a ales să pună în evidență calitățile și mai puțin defectele personajului în discuție. Despre talentul oratoric al lui Nicolae Ionescu, Panu afirma că „Nicolae Ionescu este oratorul cel mai pur, acela care a introdus cele mai multe neologisme fericite, acela care a adoptat cel mai admirabil o mulțime de cuvinte din limbile surori”⁸⁰. Talentul oratoric al Ionescu era dublat, ne spune Panu, de ironie, „ceea ce caracterizează talentul oratoric al lui Nicolae Ionescu este ironia fină, este mușcătura până la sânge, este apostrofa teribilă și implacabilă”⁸¹. Descrierea făcută de Panu era una subiectivă, autorul supraapreciind importanța lui Nicolae Ionescu pe scena publică, atunci când afirma că „Nicolae Ionescu este poate cea mai măreață figură parlamentară, și virtuțile civice pe care le posedă îl fac să fie respectat și stimat chiar în mijlocul dezlănțuirilor tumulturilor celor mai mari din Cameră”⁸².

În anul morții, o serie de periodice îi consacră lui Nicolae Ionescu mici spații în care sunt date câteva din reperele vieții și în care este deplânsă trecerea sa în neființă.

Unul dintre aceste periodice este revista *Transilvania*, ce apărea la Sibiu, și era condusă de către Constantin Diaconovich. Necrologul lui Ionescu era unul scurt,

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 68.

⁷⁹ Stern, *Din viața*, p. 37.

⁸⁰ G. Panu, *Portrete și tipuri parlamentare*, ediție îngrijită de Dan Jumară, Iași, Editura Alfa, 2001, p. 80.

⁸¹ *Ibidem*, p. 81.

⁸² *Ibidem*, p. 82.

fiind precizate câteva repere din existența acestuia, precum și o parte din scrierile sale mai importante, tonul relatării fiind unul impersonal⁸³.

Necrologul din *Junimea Literară* oferă un cu totul alt exemplu de relatare a trecerii în neființă a lui Nicolae Ionescu. Pentru acesta, ultimii ani de viață nu au fost, în opinia celui ce a scris articolul, nimic altceva decât un preambul la momentul morții: „Nicolae Ionescu, moșneagul cu plete albe și fața sbârcită era un om străin de viață și de oameni, în mijlocul cărora era constrâns să trăiască”⁸⁴. Nicolae Ionescu nu ar mai fi reușit, cu mult înainte de momentul decesului, pe care autorul articolului îl deplânge, să se adapteze la noile realități. Ar fi fost un om căruia, de-a lungul vieții, i-a plăcut să se afle în mijlocul evenimentelor și care, odată cu trecerea anilor, a avut probleme din ce în ce mai mari în a-și identifica un rol pe scena publică⁸⁵.

Dacă ulterior vom întâlni opinia că Nicolae Ionescu va rămâne cu siguranță în conștiința contemporanilor săi prin faimoasele sale discursuri și prin arta elocinței de care dădea dovadă, autorul articolul din *Junimea Literară*, consideră că acest lucru nu se va produce: „Orațiunile sale parlamentare au aflat la timpul său un viu ecou și au produs efecte momentane, fără a lăsa însă în sufletele ascultătorilor, o impresie tainică, durabilă”⁸⁶.

România Literară relatează desfășurarea înmormântării lui Nicolae Ionescu. Acesta a murit la moșia Brad, și a fost îngropat alături de fiul său Eugen. Momentul de rămas bun a fost unul scurt. Singurul care a luat cuvântul a fost Anton Naum care „a spus câteva cuvinte de laudă, banalități care se repetă în fața oricărui cadavru”⁸⁷. Niciun membru al Partidului Național Liberal nu a participat la înmormântare: „bătrânul s-a stins uitat. Nici partidul liberal din care a făcut parte [...] nimeni nu s-a gândit să reînvieze în câteva rânduri această ilustrațiune a elocvenței românești”⁸⁸. Autorul își încheie articolul într-o notă de profundă admirație pentru cel care a fost Nicolae Ionescu: „Cu Nicolae Ionescu dispărea ultima mare figură din romanticii pe care 1848 ni i-a dat”⁸⁹.

Deși nu s-a aflat mereu în prim-planul evenimentelor la care a luat parte, a fost un fin observator și un personaj devotat ideilor sale, poate mai puțin colaboratorilor săi de moment. Nicolae Ionescu a fost fără îndoială un personaj abil, (fără) și cel mai la îndemână exemplu, din acest punct de vedere, îl constituie

⁸³ *Transilvania*, Sibiu, an I, nr. 1, 25 februarie 1905, p. 23.

⁸⁴ *Junimea Literară*, Cernăuți, an II, nr. 3, 1905, p. 46.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 47.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ *România Literară*, București, tom III, nr. 5, 7 februarie 1905, p. 83.

⁸⁸ *Ibidem*.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 84.

faptul că reușit să își păstreze funcția de profesor al Universității din Iași timp de mai bine de 30 de ani, în ciuda numeroaselor absențe și inexistenței unei activități științifice.

Nicolae Ionescu a fost un caracter puternic, prea puțin dispus la concesii. Crezul său politic i-a adus numeroase critici, dar, în definitiv, el a fost cel care l-a individualizat, cel care i-a făcut pe mulți dintre contemporanii săi să-l respecte și să-l considere un adversar politic de temut.

IRINA GAFIȚA

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

NICOLAE IONESCU AND HIS CONTEMPORARIES

Abstract

Nicolae Ionescu (1820-1905) was one of the most influential political figures from Iași. With an original doctrine, the group he was leading, The Free and Independent Fraction, has made itself noticed in the political arena. Nevertheless, He is regarded especially through the connections he had with his contemporaries. The historiography defines Ionescu as the ally of the liberals and the enemy of the Junimists, but the relationships between Ionescu and the two groups are far more complex.

The purpose of the present study is not dwell upon strictly chronological aspects from Nicolae Ionescu's life. It is desired to be, rather than anything else, a showing of the role of biographical research in the knowledge about the political and social life of the time. It is not meant to be a traditional approach based on the axis man-work, but an attempt to situate the man in a specific circle of influences that have marked his existence. By studying the existing relationships between Ionescu and the influential characters of his time, we can launch hypotheses regarding the level of his involvement on the public arena and also the way in which this involvement has been received by the main political actors of the time.

The paper is structured in three parts: a first part consists in the analysis of Nicolae Ionescu's trajectory between 1820-1860, during which time he established connections with members of the Romanian emigration in Paris and also supported the unionist cause from his location in Bruxelles, followed by a second part in which I analyze the relationships between Ionescu and Muntenian liberals and also between Ionescu and the Junimists. Furthermore, I take into account the impact that Ionescu had over his contemporaries while he was occupying the position of history professor at the University of Iași and the position of Minister of the Foreign Affairs. The last part of the paper is based on the analysis of Ionescu's relations with members of his family and close friends, and also on the manner in which the time's writings have portrayed Ionescu's last public appearances. The text also tries to give some examples of the way in which the public opinion has received the moment of Nicolae Ionescu's death.

Keywords: unionism, anti-Semitism, The Free and Independent Fraction, Junimea, collective memory, public opinion.